№. 6. w Czwartek dnia 8. Stycznia 1846.

GAZETA W. XIĘSTWA POZNAŃSKIEGO.

Nakładem Drukarni Nadwornéj W. Deckera i Spółki. — Redaktor odpowiedzialny: Dr. J. Rymarkiewicz.

Sprawy sejmowe.

Prowincya poznańska.

Odprawa sejmu zebranych stanów Wielkiego Księstwa Poznańkiego na siódmy Sejm prowincyalny.

(Ciąg dalszy.)

II. Na petycye stanów.

Ustanowienie katolickiéś duchownych przy wojsku.

1) Nasze wierne stany wniosły o ustanowienie duchownych katolickich dla wojska, mówiących zarówno obu językami w tych miastach garnizonowych, gdzie się znajdują katoliccy wojskowi pochodzenia polskiego, wniosek w swéj ogólności przejść nie może, lecz musi się ograniczyć na takie graniczony, gdzie tego stała wymaga potrzeba. Dla małych garnizonów można takie zaprowadzić urządzenie, iż świecki duchowny przeznaczony zostanie do odbywania duchownych posług około pieczy dusz wojskowych i do objeżdżania garnizonów, przyczém miany będzie wzgląd na wybór duchownych, posiadających język polski.

Zaprowadzenie targów remontowych w prowincyi poznańskiéj.

2) W skutek wniosku: aby targi remontowe z porządku prowincyi, i corocznie zmieniane były, oświadczamy, iż zawieleby zabrano czasu i pomnożonoby zbytecznie wydatki w dietach i kosztach podróży. Chcąc jednak życzeniu Naszych stanów ilemożności zadosyć uczynić, postanowiliśmy takową zmianę, iż na przyszłość co trzy lata kupno remonty zaczynać się będzie w Wielkiém Księstwie Poznańskiém.

Założenie banku prowincyalnego w Poznaniu.

3) Wzgląd na stosunki kredytowe prowincyi poznańskiéj spowodował bank główny w roku 1837. do zobowiązania znacznego tutejszego domu bankowego, aby tenże zwiedzał targi na wełnę w Poznaniu ze znacznemi i przeznaczonemi do jego dyspozycyi funduszami i diskontował za mierne procenta weksle i przekazy. W równym celu założono w roku 1839. przy kassach głównych regencyi w Poznaniu i Bydgoszczy lombardy na rachunek banku głównego, które ułatwiają sposobność mieszkańcom Wielkiego Księstwa Poznańskiego brania pożyczek na krajowe papiery, na premie handlu morskiego i listy zastawne za opłatą miernych procentów lub za pewną i tanią przedażą podobnych efektów z pozwoleniem równoczasowém zaliczeń na wykupno, na ułatwiony sposób zawierania pieniężnych interessów.

Równie wystawia główna klassa regencyi assygnaty na główny bank w Berlinie lub na kantor bankowy w Szczecinie, przezco ułatwiają się zapłaty, które mają się uskuteczniać w tych głównych miejscach handlu.

W jakiéj rozciągłości korzystano z ostatniego rozporządzenia, nie można w téj chwili osądzić, doświadczenie jednak okazało od r. 1839., w którym urządzenie to nastąpiło, iż w przecięciu mało składano effektów, mimo wystarczających wypłat gotowizną za pomierny obliczony procent, w stosunku do opłat za jakie w Wielkiém Księstwie dostać można pieniędzy.

Z tego powodu nie można uznać wniosku naszych wiernych stanów o urządzeniu systematu bankowego na wzór rycerskiego banku w Pomeranii dla tameczněj prowincyi w mieście Poznaniu, jako nie uzasadnionego w stosunkach i potrzebach handlowych. Mimo to, chociaż bank główny i nadal nie spuści z uwagi, aby wynaleść najstósowniejsze środki i drogi do ułatwienia obiegu pieniędzy, zważając na ożywiony interes przez ów wniosek Naszych wiernych stanów, względem potrzeb prowincyi, rozporządziliśmy: aby władze prowincyalne dochodziły bliżéj przyczyn owego szkodliwego stanu wskazanego przez stany i obmyśliły do ich usunięcia stósowne środki, do czego też mają być członkowie w petycyi z 5. Kwietnia t. r. wyznaczeni do komitetu, powołani.

Po wykryciu tego i bliższem roztrząśnięciu, zachowujemy sobie dalsze postanowienie.

Porównanie płacy nauczycieli przy gimnazyach S. Maryi Magdaleny i Fryderyka Wilhelma w Poznaniu.

4) Co się tycze petycyi Naszych wiernych stanów co do porównania płacy nauczycieli przy gimnazyum St. Maryi Magdaleny w Poznaniu z gimnazyum Fryderyka Wilhelma tamże, i co do posuwania się w posadach nauczycielskich, to już nasz minister spraw duchownych, naukowych i lekar-

O metodzie stenopedycznéj, to jest o sposobie prędkiego nauczania języka Niemieckiego, któréj wynalazcą jest pan T. A. Rosental, professor języka i litteratury niemieckiéj we wielkiéj szkole Kremonskiéj we Włoszech.

Pan Franciszek Antoni Rosental professor w Kremonie, od lat wielu znany z badań w dziedzinie filologii niemieckiéj, o czem dzieła przez niego w tym przedmiocie napisane świadczą, rodem z Krakowa, gdzie też nauki w szkołach pobierał publicznych, w młodym jeszcze wieku udał się do Austryi i tamże z wielkim zapałem, wrodzoną powodowany skłonnością, badaniom nad duchem języka niemieckiego się poświęcił, jakoż chlubnie nauki pokończywszy, wezwanym został naprzód na objęcie katedry języka i literatury niemieckiéj w Como, późniéj w Weronie, daléj w Sondrio, a nareszcie w Kremonie, gdzie dotychczas gorliwie oddany jest swojemu powołaniu. — Wciągu tego czasu, niemniéj jak w latach zeszłych, wyłącznie zajmował się obranym i ulubionym sobie przedmiotem, to jest filologią, a przekładem dzieł naukowych niemieckich na język Włoski, i napisaniem wielu oryginalnych, ułatwił Włochom, nieskorym do uczenia się języka niemieckiego, przystęp do tego, wszystkim mieszkańcom ucywilzowanego świata, arcypożytecznego i potrzebnego języka. Nic więc dziwnego, że wspomniony professor, w krótkim czasie wielką sobie ziednał wziętość, i zaszczytnie we wielu pismach ulotnych ocenionym został.

Trudnościami nie zrażający się prof. Rosental, przez kilka lat przemyśliwał nad metodą, ułatwiającą nauczanie tego języka, dla tego też najpierwéj reformą pisowni niemieckiéj, jak najgorliwiéj się zajmował, a po ukończeniu téj tak mozolnéj pracy, przedsięwziął również kolejno wszystkie części grammatyki niemieckiéj, składnią nawet nie wyjmując uogólnić, i w pewne łatwe, każdemu przystępne ująć prawidła, a tém samem coraz bardziéj z zakreślonego sobie zadania uiścić się usiłował.

Tak więc pierwsze przygotowania w tym względzie poczyniwszy, znalazł wkrótce przyjazną sposobność ocenienia i stwierdzenia dotychczasowych swoich poszukiwań nad wyłącznemi własnościami języka niemieckiego.

Pugliesi, palermitańczyk, młodzieniec dziewiętnastoletni, rachmistrz pamięciowy, o którym nie tylko gazety włoskie ale i francuzkie i niemieckie w swoim czasie głosiły, wielką od przyrody obdarzony pamięcią, niemniéj i w inne umysłu zdolności hojnie uposażony, przebywał przez niejaki czas w Kremonie, gdzie zapoznawszy się bliżéj z prof. Rosentalem, skłonionym został przez tegoż, aby od niego pobierał kilka lekcyi języka niemieckiego, (o którym dotychczas nie miał żadnego wyobrażenia). W dwuch lekcyjach, z których każda dwie godziny trwała, wspomniony Pugliesi nauczył się po niemiecku czytać, oswoił się z głównemi prawidłami języka niemieckiego, i z pomocą słownika nauczył się tłumaczyć z niemieckiego na język włoski. O tym wypadku gazeta prowincyonalna, w Kremonie wychodząca, z dnia 6 Maja r. 1843. No. 18. i gazeta medyolańska »il pirata« z dnia 12. Maja 1843. r. No. 91. obszernie doniosły. We wspomnionych gazetach słuszne i zasłużone oddawano pochwały pr. Rosentalowi, zachęcano go zarazem, aby nad swoją metodą daléj pracował, a tem samém ułatwiając uczenie się tak wielce pożytecznego języka, całéj ludzkości, szczególniéj zaś młodzieży przysłużyć się zechciał.

Pomyślnym wypadkiem swego pierwszego doświadczenia zachęcony prof. Rosental, jeszcze raz na nowo badania grammatyczno-filologiczne dla wydoskonalenia swéj metody przedsięwziął, po czém na nowo swój

skich rozporządził, aby dla gimnazyum Św. Maryi Magdaleny, któremu z resztą nie zbywa na stałym etacie, jak sądzą mylnie Nasze wierne stany, nowy etat został ustanowionym, któryby odpowiadał potrzebom teraźniejszym nauczycieli, jako też stósownie porównał dochody nauczycieli przy tém gimnazyum z dochodami przy gimnazyum Fryderyka Wilhelma. Posuwania się w posadach nauczycielskich bezwarunkowo nie można przyznać nauczycielom tego zakładu według istnących zasad, zawsze przecie przy opróżnieniu posad wzgląd słuszny będzie miany na doświadczoną wierność w obowiązkach i zdatne ich prace.

Regulamin pensyi urzędników przy wyższych zakładach naukowych.

5) Na wniosek Naszych wiernych stanów względem wydania niezwłocznego regulaminiu pensyi urzędników i nauczycieli przy wyższych zakładach naukowych, oświadczamy, że uwagę zwracają nieustannie nasze władze na ten przedmiot.

Porównanie języka polskiego i niemieckiego w wykładzie nauk w gimnazyum w Lesznie.

6) Żądaniu temu, aby w gimnazyum w Lesznie jedna połowa przedmiodtów naukowych była udzielaną po polsku, druga zaś po niemiecku, zapewne za powód służy przypuszczenie, że połowa uczniów tego zakładu jest polskiego pochodzenia i trudno im jest korzystać dostatecznie z wykładu przedmiotów w języku niemieckim. Z 280 uczniów tego gimnazyum jest 89 polskiego pochodzenia, którzy począwszy od kwarty z łatwością rozumieją wykład niemiecki, podobnie jak polskim uczniom tego zakładu w czasie składania egzaminu dojrzałości z łatwością przychodził język niemiecki, bez szkody dla macierzystego i ogólnego ukształcenia. — Nasze wierne stany zapewne same się przekonają po bliższym namyśle, że nie można zezwolić na ich wniosek, aby gimnazyum w mieście prawie wyłącznie przez Niemców zamieszkaném, i przez niemieckich uczniów odwiedzaném zreformowano, ile, że gimnazyum powstało z niemieckiéj szkoły ewangelicko-reformowanéj i ewangelicko-luterskiéj. Dla uczniów pochodzenia polskiego nie urodzonych w Lesznie, którzy przy wejściu do gimnazyum wcale lub niedostatecznie języka niemieckiego nie posiadają, są inne zakłady naukowe w Poznaniu, Trzemesznie, a teraz i w Ostrowie otwarte, gdzie w czterech niższych klassach po polsku nauki wykładają.

Życzeniu Naszych wiernych stanów, aby polska literatura uczniom polskiego pochodzenia przez nauczycieli podobnego pochodzenia w języku macierzystym wykładaną była, już w części od kilku lat zadosyć uczyniono i odtąd według rozporządzenia władzy prowincyalnéj to w całéj zupełności dopełnioném zostanie. Ponieważ między nauczycielami w Lesznie tylko dwóch znajduje się nie posiadających języka polskiego, przeto wzięto na uwagę postanowienie, aby i przy tym zakładzie uważano na wybór nauczycieli oba języki posiadających. I na przyszłość zważać będą przy obsadzaniu nauczycieli język polski posiadających, o ile to dziać się może bez nadwerężenia praw przestrzeganych przez eforat ewanielicko-reformowany.

Założenie szkoły dla panien katolicko-polskich w Poznaniu.

7) Zgadzamy się w ogóle na wniosek Naszych wiernych stanów względem założenia wyższéj szkoły dla painen katolicko-polskich, zastrzegamy sobie przecie bliższe postanowienie w téj mierze.

Uwolnienie robotników i służących od składek i ciężarów przy nowych budowlach i reparacyach kościołów i szkółek.

8) Względem wniosku o uwolnienie robotników i służących od składek i ciężarów na budowle lub reparacye kościołów i szkółek zastrzegamy sobie postanowienie, kiedy podobne stosunki zachodzą i w innych prowincyach, i przedmiot ten wymaga bliższego zastanowienia się.

Zobowiązanie wszystkich do okręgu szkólnego należących dziedziców do kosztów budowli i utrzymania szkółek.

9) Wniosek ten znajdzie uwzględnienie w nowéj ordynacyi dla szkół elementarnych dla téj prowincyi wydać się mającéj, któréj projekt ilemożności przedstawionym zostanie przyszłemu sejmowi.

Ustanowienie nauczycieli posiadających język polski przy gimnazyum S. Maryi Magaleny w Poznaniu i przy gimnazyach w Trzemesznie i Ostrowie.

10) Ze względu na wniosek Naszych wiernych stanów, w gimnazyum St. Maryi Magdaleny w Poznaniu, jako też w gimnazyach w Trzemesznie i Ostrowie aby wykład tam był polski nauk, gdzie go zaleca wydana instrukcya ministra spraw duchownych, naukowych i lekarskich z d. 24. Maja 1842. i przez Nas potwierdzona, nie możemy przemilczeć, że w téj instrukcyi nie masz postanowienia zawartego, aby polski język za wyłączny do wykładu nauk był uważany, jak to Nasze wierne stany, według przedłożonéj petycyi sądzą. Powołani do przewodniczenia gimnazyom w Trzemesznie i Ostrowie dyrektorowie, jedyni od roku 1842. z innych prowincyi do katolickich szkół prowincyi poznańskiéj przesiedleni mężowie stanu nauczycielskiego, posiadają w zupełności język polski, a ponieważ wszyscy kandydaci na nauczycieli polskiego pochodzenia są zatrudnieni lub też umieszczeni, przeto tém mniéj jest powodów, do przesadzenia kilku oddawna umieszczonych nauczycieli, którzy po polsku nie umieją, kiedy środka tego nie można bez trudności przeprowadzić, chcąc słusznie uwzględnić roszczenia interesowanych nauczycieli, jako też stosunki zakładów naukowych, do których mają być przeniesieni.

Pensye wkrótce zostaną ustanowione dla kandydatów zatrudnionych tymczasowo.

Powiększenie dochodów nauczycieli elementarnych na wsiach.

11) Co się tyczy powiększenia dochodów nauczycieli elementarnych na wsiach, staraniem będzie naszém i nadal się zatrudnić sprawą szkół przeznaczonych dla ludu owéj prowincyi, jako już dotąd odebrała tego dowody w obszernych rozmiarach. Stosunki dochodów nauczycieli bliżéj zostaną oznaczone w nowéj ordynacyi szkólnéj. Chętnie widzimy udział Naszych wiernych stanów, jaki biorą ze względu na trudne położenie wielu nauczycieli elementarnych i spodziewamy się niepłonnie, że przyłożą się na przyszłość środkami pokrywającemi potrzeby zwiększone.

Sprawa zakładania domów ochron dla dzieci, przechodzi w zakres należący do prywatnéj dobroczynności, któréj pozostawić należy tę drogę, ile, że w innych prowincyach to samo się znachodzi.

Ustanowienie dwóch fakultetów, teologicznego i filozoficzno kameralistycznego w mieście Poznaniu.

12) W odprawie sejmowéj z 30. Grudnia 1843. powiedzieliśmy Naszym wiernym stanom, dla czegośmy odmówili założenia uniwersytetu w Poznaniu. Te same powody sprzeciwiają się założeniu fakultetów teologicznego i filozoficzno-kameralistycznego, tak ze względu na stósowność, jakoteż na wykonanie. Z tego powodu nie możemy zadosyć uczynić życzeniu Naszych wiernych stanów. Tymczasem przyjdzie do skutku postanowione powiększenie duchownego seminaryum w Poznaniu na wydział teologiczny i filozoficzny, jako wyższego zakładu naukowego i tym sposobem nadarzy się sposobność przyszłym członkom stanu katolickiego duchownego Archidyecezyi, obok umiejętności powołania, otrzymać ukształcenie ogólnie umiejętne.

---

wynalazek doświadczeniem stwierdzić postanowił. W tym celu naznaczył dzień i godzinę, w któréj w przytomności władz cywilnych i wojskowych, wielu dostoinych gości i słuchaczy szkoły wielkiéj, w gmachu szkolnym, uczniów nie znających języka niemieckiego, przez los wybrać się mających, przedsięwziął w przeciągu jednéj lekcyi obznajmić z najważniejszemi prawidłami języka niemieckiego; ośmiu uczniów wydziału filozoficznego, pięciu z r. drugiego, a trzech z roku pierwszego, rozmaitych zdolności i usposobienia umysłowego, przez professorów obecnych było wyznaczonych, z których przez los czterech wybrano.

Dwie i półgodziny trwała lekcyja, w ciągu któréj uczył ich naprzód czytać po niemiecku, zastanowił się z nimi nad wymową języka niemieckiego, nad ważniejszemi prawidłami pisowni, co do rodzaju rzeczowników, rządu słów, nareszcie nauczał, jakim sposobem używać mają słownika do wyszukiwania i tłumaczenia wyrazów, co tabelle synoptyczne przez autora równie ułożone i drukiem ogłoszone, bardzo ułatwiają.

Za przykład jak pn Rosental prawidła grammatyki uogólnia, służyć mogą następne uczniom dawane uwagi:

Monety i miesiące w niemieckim języku są rodzaju męskiego (Münze i Monat) zaczynają się bowiem od głoski *m*, rodzaj męzki (männlich) również zaczyna się głoską *m*.

Kruszce zaś po największéj części są rodzaju nijakiego, bo i w łacińskim języku złoto (aurum) jest rodzaju nijakiego.

Rzeczowniki, do których w liczbie mnogiéj dodaje się *n*, nie kreskują się, tu te dwa *n*, to jest *n* dodane i *n* od bekommen nicht den Umlaut, spamiętanie ułatwiają.

Rzeczowniki, które w liczbie mnogiéj przybierają *er*, kreskują się; ra dolciseono co znaczy po Włosku kreskować, także od *r* się zaczyna.

W sposób podobny podaje pn. Rosental — łatwe do spamiętania prawidła o stopniowaniu przymiotników, o rządzie słów, przedimków, o partykułach rozdzielnych i nierozdzielnych słów złożonych, — słowem — nadspodziewanie trafnie uogólnia prawidła i w pamięć swych uczniów je wpaja. —

Mówiąc o składni mniema, że ta nie jest tak trudną, jak o tém dotychczas sądzono, gdyż tylko słowo miejsce swoje w trojaki sposób zmienia, i albo przed przedmiotem, albo po podmiocie (subject), albo też na końcu zdania się kładzie.

Wyuczywszy w tak krótkim czasie swych uczniów, przystąpił do egzaminowania ich z przedmiotów im wyłożonych, i zarazem do tłumaczenia z języka niemieckiego na język włoski, a skarb wiadomości, jaki w ciągu téj jednéj lekcyi zebrali, wszystkich obecnych w nadzwyczajne wprawił podziwienie, i jak najbardziéj zadowolnił.

Krytyczny rozbiór metody prof. Rosentala napisał znany w literaturze włoskiéj Dr. Tassani, ocenił bezstronnie lekcyą publiczną wyżéj wzpomnioną, również nad prawidlami przez pn Ros. podanemi szeroce się zastanawia. Szczupłość miejsca, zakres gazety i pracy niniejszéj nie pozwalają, abym się nad uwagami wzorowemi Dr. Tassaniego zastanawiał. Może późniéj i gdzie indziéj o tym przedmiocie pisać mi wypadnie, a wtedy nieomieszkam roztrząsnąć je, i z nich ile możności korzystać.

Według mojego zdania, ułatwienie pamięci w nabywaniu jakiegokolwiek bądź języka — jest dla całéj ludzkości nieocenionėm dobrodziejstwem, które w stosunku ważności języka — powiększa się.

Nie podlega żadnéj wątpliwości, że język niemiecki i dla nas Polaków nie jest — rzeczą obojętną, gdyż stosunki sąsiednie, naukowe, handlowe i przemysłowe, nas ze szczepami niemieckiemi ściśle łączą, a wykończenie sieci kolei żelaznych, stosunki te jeszcze na przyszłość ułatwi i powiększy. —

Rewizya prawa wekslowego.

13) Projekt do nowego prawa wekslowego ulega teraz dyskussyi Rady stanu i ztąd przyśpieszenie téj rzeczy nastąpi wkrótce według życzeń Naszych wiernych stanów.

Ustanowienie sądów handlowych.

14) Wniosek o zaprowadzeniu sądów handlowych w miastach Poznaniu, Bydgoszczy i Lesznie będzie uwzględniony przy zaopiniowaniu nad rozporządzeniem o ustanowieniu sądów handlowych przez Radę stanu.

Ordynacya policyi leśnéj i polowania.

15) Projekta ogólnéj ordynacyi leśnéj i polowania, i prawa o karaniu za kradzież zwierzyny i nadużyć polowania, zostały przerobione, z uwzględnieniem uwag piątego sejmu prowincyalnego i Naszéj radzie stanu do dyskussyi przedłożone.

Przedaż słańska w borach królewskich.

16) Nie można zezwolić w całéj zupełności na wniosek, o przedaż słańska borowego we wszystkich częściach naszych borów, które się składają z wyrosłych sosien. Doświadczenie okazało, iż większa część gruntu borów sosnowych jest chuda, a jeżeli pozbawioną zostanie jedynego środka ożywczego, tylko wyda drzewo słabe, ulegające zniszczeniu przez robactwo, i że zgrabianie podściółki nawet w starszych borach sosnowych krótko przed wymładzaniem szkodliwe skutki sprowadza na młodsze pokolenie, nie zmniejszając bynajmniéj zniszczenia przez gąsienice, lecz owszem je powiększając. Potrzeby ściółki naszych wieśniaków będą w odpowiednich przypadkach, jak dotąd uwzględniane przez administracye leśne w takim zakresie, na jaki pozwala pomyślny wzrost borów.

Nadanie konstytucyi.

17) Wniosek o konstytucyą nie jest upowodowany interessem specyalnym tamecznéj prowincyi i jest w części powtórzeniem prośby odrzuconéj odpowiedzią Naszą z 12. Mara 1843. Z tego powodu nie wydajemy w téj mierze żadnéj rezolucyi.

Podanie nazwisk mówców w protokułach sejmowych do druku podać się mających.

18) Nasze rozporządzenie względem sejmów wszystkich prowincyi, aby ani w ogłosić się mających sprawozdaniach sejmowych, ani w oddrukować się mających protokułach sejmowych nazwiska nie były wymieniane, polega na gruntownie rozważonych powodach, nie możemy przeto od niego odstąpić na wniosek Naszych wiernych stanów z 15. Marca t. r.

Ponowienie oddalonych petycyi.

19) Dziwny wniosek o uchylenie §. 48. prawa z 27. Marca 1842., nadanego dla wszystkich prowincyi: iż raz oddalone petycye, za nowemi tylko powodami i przyczynami, a w każdym razie na przyszłym sejmie ponowione być mogą,« oddalamy niniejszém.

(Dalszy ciąg nastąpi.)

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

Berlin. — Wyznać należy, że Niemcy nie cieszyłyby się bynajmniéj z familijnego połączenia cesarskich domów, austryackiego i rossyjskiego; staneliśmy juz bowiem na tym stopniu oświaty, że interessa nasze tak materyalne jak duchowe chcielibyśmy zrobić zależnemi od ich własnych widoków, nie zaś od względów familijnych, względów, jakie w dawniejszéj historyi panowały. — Prawdziwe dobro Niemiec a szczególniéj Austryi nie polega na przyjęciu rossyjskich dążności za własne, bo te prędzéj czy późniéj przeciw nam się obrócą. Ateny i Szleswig-Holstein, Konstantynopol i Inflanty wskazują nam najlepiéj, co Rossya już pochwyciła a co jeszcze kiedyś powoli ale pewno pochwycić zamyśla. — Słodkie słówka pentarchysty nie potrafiły nas oszukać, przeciwnie otworzyły nam oczy, i dały nam dopiero poznać, czego od dwudziestu przeszło lat nie wiedzieliśmy, kto nasz przyjaciel a kto nieprzyjaciel. Jak przeciw Zachodowi mamy się na ostrożności, tak również i przeciw Wschodowi, i jeżeli kiedyś, czego sobie wcale nie życzymy, carska córka zasiędzie na tronie w Pradze lub Presburgu, to spodziewamy się, że Czesi i Węgrzy zarówno jak dzisiaj głuchymi pozostaną na panslawistyczne poduszczenia, i nie będą wyglądać ztamtąd swego dobra, zkąd im tylko niebezpieczeństwo grozi. Nieubłagane losy Turcyi doprowadzą może kiedyś do tego, że panowanie rossyjskie rozciągnie się aż na Konstantynopol, wtenczas Węgry powinny być przedmurzem przeciw Moskwie.

Berlin, d. 5. Stycznie. — Wczoraj o 12. godzinie zostało tu przerwane główne nabożeństwo w tumie przez pewnego człowieka, który w ubiorze kucharza — w białym fartuchu i czapce — i z biblią w ręku, śród niezrozumiałego wrzasku wpadł do kościoła. Zgromadzeni w kościele, sądząc, że się stało jakie nieszczęście lub ogień wybuchnął, zaczęli uciekać i tłoczyć się z kościoła tak dalece, że duchowny zmuszonym się widział zaprzestać kazania. Tymczasem nieznajomego przytrzymano i okazało się, iż to jest kucharz zostający w służbie u jednego tutejszego państwa, który dostał pomieszania zmysłów. Tymczasem go odprowadzono do więzienia policyjnego.

Wynalezienie dalszych gałęzi związku naprzód w Poznaniu odkrytego, w skutek czego także w Toruniu rozpoczęto aresztowania, spowodowało władzę do wzmocnienia garnizonu wojskowego w obwodzie regencyi Bydgoskiéj i dla tego otrzymały 21szy pułk piechoty i 3ci pułk dragonów rozkaz ruszenia w okolice Bydgoszczy. (Gaz. pow. pr.)

Z nad Renu. — Jesteśmy stanowczo przeciwni upowszechniającym się coraz więcéj w naszéj niemieckiéj ojczyznie karom wygnania, które rządy przeciw pisarzom i ludziom stanu wymierzają. — Jeżeli ktoś wykroczy przeciw cenzurze, lub popełni inny jaki występek, potrzeba go powołać przed sąd i ukarać, potrzeba mieć na to odwagę, nie zaś wypędzać go nakazem policyi, bo policyjne wydalenie jest zawsze dowodem lękliwości rządu, a rząd niczego obawiać się nie powinien. — Czemuż nie osądzono prawnie wydalonych z Lipska pisarzy? — Zasady ich są po największéj części naszym wprost przeciwne, ale prędzéjbyśmy woleli zamilknąć na zawsze, niż naruszyć odwieczne prawa osobistéj wolności. — Dziwna rzecz, że właśnie w r. 1842. tak liczne były wydalenia. — Przyznać tu musimy na nieszczęście, że rząd francuzki przewodniczy nam na téj reakcyjnéj drodze. — Co Francya, konstytucyjna Francya, zrobiła, to my także zrobić możemy, powtarzano jako groźbę powszechnie. — A przecież rząd francuzki, objaśniony późniéj w téj mierze, odwołał rozkazy wydalające niemieckich autorów z Paryża. — Wydalenia bowiem takie rządowi żadnéj nie przynoszą korzyści; służą one tylko zazdrości osobistéj do oczernienia ludzi, których nie lubimy, do wydarcia im sposobu utrzymania się, podczas kiedy opinia publiczna zwykle za wypędzonym się ogłasza, opinia, która niezawodnie byłaby na stronie władzy, gdy wykroczenia przeciw cenzurze i inne, sądownie na drodze prawnéj roztrząsane i karane bywały, nie zaś ulegały policyi.

Magdeburg. — Możemy zapewnić, że pogłoska o powziętych przeciw lożom wolnomularskim środkach jest zupełnie bezzasadną.

Kończąc niniejszy artykuł, nie od rzeczy będzie przytoczyć wyrazy artykułu w gazecie teatralnéj wiedeńskiéj z dnia 26. i 27. Grudnia 1845. roku Nr. 309. i 310. umieszczonego:

Herr Franz Anton Rosental, von dem schon in diesen Blättern No 246. vom Jahre 1843. und No 13. vom l. J. ehrende Erwähnung gemacht wurde ist Professor der deutschen Sprache und Literatur am K. K. Lyceum zu Cremona, und autorisirter Lehrer der italienischen Sprache und Literatur, dann beeideter Dollmetsch, patentirter Kalligraf, Verfasser verschiedener Werke, beständiger Patron (patrono perpetuo) des Mailänder-Patronats für die aus dem Gefängnisse Entlassenen :c :c. Derselbe ist im Jahre 1813. in Krakau geboren worden. und genoß daselbst seine Erziehung. Seine Vaterstadt kann mit Recht auf ihn stolz sein, denn, was die bis jetzt unerhörten Experimente anbelangt, so steht Rosental wohl unstreitig einzig und ohne Nebenbuler da, und daß sein System im Sprachstudium mit der Zeit eine gänzliche Reform oder Umwälzung herbeiführen könne, läßt sich auch leicht denken.

Miałem sobie za obowiązek z wynalazkiem naszego rodaka pana F. A. Rosentala współziomków choć mimochodem obznajmić, zwłaszcza że wspomniony pan Rosental, podobno téj jeszcze zimy, odwiedzić zamyśla nie tylko miasto swoje rodzinne Kraków, ale nadto Warszawę i Poznań, by w połączeniu z filologami polskimi pracować nad porównaniem języka polskiego z niemieckim, celem ułatwienia młodzieży polskiéj uczenia się języka niemieckiego.

Kraków, dnia 2. Stycznia 1846 roku. Dr. *Warschauer.*

Obstalunek u malarza.

Jana Bartosza.

Przyszedłem tutaj prosić Wać Pana,
Czybyś malować miał nas ochotę.
Naprzykład mnie tu, starego Jana,
I moją żonę, babę Dorotę.
A jeśli czasu zbędzie Waszeci,
Wciup tam zarazem i nasze dzieci.

Wystaw tam także naszą wioseczynę,
A przez jéj środek długą a eję,
Jak obierają liszki jarzynę
I jak nasz Janek pszeniczkę sieje.
Wystaw tam także mą chałupeczkę,
Która poszyta słomą troszeczkę.

Zrób tam, jak wołmi orze Janeczek,
Jak kijem grzmoci włodarz Anielę,
Na wzgórku wystaw nasz kościołeczek,
W którym się zawsze modlim w niedzielę;
Jak się modlimy, jak mszy słuchamy,
Jakie na nosie nasz ksiądz ma plamy.

Zrób tam, jak ładnie Małgosia śpiewa,
Gdy się zabiera do krów dojenia,
Jak nasz arendarz w karczmie okpiewa,
Jak mu się przezto pełnią kieszenie.
A to pewniczkiem ślicznie tak będzie,
Jak my Ałcyza *) tańczym w harendzie.

Zrób tam, jak razem wszyscy do koła,
Przy dużéj misce pieróżki jedzą,
I jak Aniela przez okno woła,
A chodźże, Walek, bo cię odjedzą.

Tylko mi żywe farby dać proszę,
I by to wszystko było w niedzielę.
A ja wam zato masła przyniosę,
Albo, gdy chcecie, śliczniuchne cielę.

(*) Alcyz, gdy wszyscy razem tańczą, zapewne od alle zusammen.

Erfurt. — Odkryto tutaj zbrodnię, która bardzo przypomina historyą Kaspra Hausera. Radzca regencyjny Ehrenberg miał z pierwszéj żony dwie córki, z których jedna poszła za mąż, druga zaś z przyczyny słabowitego zdrowia została przy ojca. Nie długo po powtórnem ożenieniu się wyjechał ojciec z córką do odległych wód, zkąd wkrótce rozeszła się pogłoska, że dwódziesto-pierwszoletnia córka umarła. Od tego czasu upłynęło już lat 7, o córce dawno już zapomniano, gdy w tém służąca Ehrenberga, wyszedłszy za mąż, wpadła w podejrzenie u swego męża, że zarabia sobie w sposób nieprawny pieniądze. Naglona od męża, aby wskazała źródło, zkąd te dochody pobiera, opierała się długo, aż nareszcie, gdy jéj mąż rozwodem zagroził, przyznała się, że jéj dawny pan płaci pensyą za to, że podjęła się żywić zamkniętą w ciemnem schowaniu domu córkę, zanosząc jéj co dzień chleba i wody. Mąż uwiadomił zaraz policyą, zrobiono rewizyą i znaleziono istotę wynędzniałą, na ciele i umyśle osłabioną. Nieszczęśliwa oddana pieczy lekarskiéj przychodzi już do zdrowia. — Powodem do tego okrutnego obchodzenia się była chęć ojca przywłaszczenia sobie spadającego na córkę po matce majątku.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Rossya.

Listy z Trebizondy donoszą, że Szamil czeka z niecierpliwością mrozów, ażeby przejść rzeki i rzucić się na fortece rossyjskie.

Belgia.

Bruxella, d. 31. Grudnia. — Monitor ogłosił dzisiaj warunki traktatu zawartego między Belgią a księstwem Heskiem.

Commerce d'Anvers gani mocno odnowienie hollenderskiego przywileju wprowadzenia do Belgii 7,000,000 pak kawy i 180,000 pak tytuniu za cłem zmiejszonem. Emancypacya donosi, że w tym względzie rozpoczęto układy z Hollandyą, lecz dziennik antwerpski żąda zupełnego zniesienia tego przywileju Hollandyi. — Association commerciale et industrielle w Antwerpii zrobiła także dla tego podanie do ministra finansów, w którem dowodzi, że przywóz téj znacznéj ilości kawy zajmuje ładunek dwódziestu przeszło okrętów, a téni samém marynarce belgijskiéj bardzo szkodzi a przytem i skarbowi wiele odbiera. — Hollandya zresztą za swe cła przywozu i wywozu na Jawie niezasługuje bynajmniéj na ten przywiléj, który z początku tylko na 6 miesięcy był pozwolony, a teraz po drugi raz już ma być odnowiony.

Francya.

Paryż, d. 31. Grudnia. — Wczora przedpołudniem udały się pojazdy królewskie po marokańskiego posła i jego orszak do hotelu na polach elizejskich, aby ich przewieść na posłuchanie do króla. Król przyjął poselstwo w sali tronowéj w obec książąt i ministrów. Równie przywołano do tego posłuchania generała Delarue, który podczas pierwszego swego poselstwa do Marokko poznał był posła Sid-ol-Hadsch. Poseł przemówił do króla, na co król odpowiedział. Tłumacz Alix Desgranges tłumaczył obie mowy. Po tem posłuchaniu, które odbyło się ze zwykłemi ceremoniami, wróciło poselstwo do swego hotelu. Wieczorem został Sid-el-Hadsch na obiad do Tuileriów zaproszony. Równie otrzymał zaprosiny od ministrów na wieczory. Dziennik sporów umieścił dokładne wiadomości historyczne o rodzinie tego marokańczyka i o powadze jego w mieście Tetuanie.

Zgromadzenia trzech generalnych rad, handlu, rólnictwa i przemysłu odbyły wczora drugie powszechne posiedzenie. Cunin Gridaine przewodniczył jemu. Rzecz toczyła się o zmniejszenie cła od żelaza używanego do wyrabiania stali. Wniosek ten mało był popierany. Przynajmniéj wniesiono o zniżenie cła od saméj stali, lecz i ten wniosek się nie podobał. Większość zgromadzenia oświadczyła się za zatrzymaniem teraźniejszéj stopy celnéj.

Podobno ministerstwo zażąda od izby nowych wzmocnień dla Algieru, aby ścigać tem silniéj Abd el Kadera, gdziekolwiek się on uda.

Pismo prywatne z Algieru z 20. Grudnia zbija wiadomość o śmierci Bu Mazy z całą pewnością. Bu Maza pokłócił się tylko z przywódzcami Flittasów i opuścił te pokolenia, udając się w góry do pokoleń Beni Raten dla pobuntowania ich przeciw Francuzom, to zapewne dało powód do pogłoski o zabiciu Abd el Kadera. Pod tym samym dniem donoszą dziennikowi sporów z Algieru, że marszałek Bugeaud z generałem Jusufem i pułkownikiem St. Amand ruszył naprzeciw Abd el Kaderowi i stał około Ain Teselment, 6 lieues na wschód od Tiaretu.

Minister wojny postanowił 400 ochotników ze czterech batalionów strzelców orleańskich wysłać niezwłocznie do Afryki, aby dopełnić batalionów afrykańskich, które ucierpiały w ostatnich spotkaniach z Arabami. Wojenny okręt parowy »Papin« rozbił się nad brzegami Mogadoru. Ze 150 osób uratowano 76. Okręt ten przeznaczony był do Senegalu, a nad brzegami marokańskiemi wpadł na mieliznę mazagańskie. Machina parowa stanęła, bo koła utkwiły w piasku. Przez trzy godziny opierał się okręt burzy, nakoniec napełnił się wodą. O $5\frac{1}{2}$ godzinie z rana zrzucił z pokładu bałwan konsula nowo zamianowanego francuzkiego w Mogador, Marcya Monge, toż samo porucznika Deuil i kapitana okrętowego Fleuriat de Langes z całym sztabem, tak iż w kilka minut po wpadnięciu w morze potonęli. Sam maszt okrętu złamał się z rana i przydusił 30 osób. Konsul angielski Ridmon z Mazagan przybył, równie jak francuzki agent konsularny z Rabat, którzy Maurów skłonili do ratowania tonących. Maurowie też na swych barkach wynieśli płynąc przeszło 30 osób.

OBWIESZCZENIE.

Przypominając Publiczności przepisy względem czyszczenia chodników od śniegu i lodu, tudzież względem odwożenia zebranego śniegu, wycinania lodu z rynsztoków i posypania chodników piaskiem, popiołem lub trocinami, w przypadku, gdyby przechód przez ślizgawicę stał się niebezpiecznym, tak jak Regulamin względem czyszczenia ulic tutejszych z dnia 12 Kwietnia 1837. pod uniknieniem kar 1. do 5ciu Talarów szczególnie przepisuje.

Wzywam zarazem rodziców, opiekunów i nauczycielów, ażeby na mocy dawniejszego obwieszczenia z dnia 20. Listopada 1841. dzieciom swoim lub im poruczonym zakazali biegać na łyżwach po allejach placu Wilhelmowskiego, rzucać się śniegiem po ulicach, albo też zawieszać sanki do wozów celem wożenia się tym sposobem, lub spuszczania się na sankach z ulic górnych, gdy to ze względów pzlicyjnych dozwolonem być nie może.

Poznań, dnia 30. Grudnia 1845.

Prezes Policyi *Minutoli*.

OBWIESZCZENIE.

Na etacie długów krajowych prowincyonalnych Regencjów Król. w Bydgoszczy i w Poznaniu znajdują się dla właścicieli gruntowych i mieszkańców powiatów Gniezna, Powidza, Wągrowca, Babimostu, Buku, Wschowy, Kościana, Poznania, Szrema, Międzyrzecza, Obornik, Szamotuł, Czarnkowa, Chodzieża i Szrody, różne pretensye w ilości Talarów 14,740. gr. 21. den. 10., i Tal. 18,027. sgr. 4. fen. 1. zapisane, które powstały z pożyczki krajowéj zaciągniętéj przez były Rząd Xięstwa Warszawskiego w miesiącach Lipcu, Sierpniu i Wrześniu r. 1808. i cząstkowo na takowe wygotowane obligacje krajowe ustanowione przez byłą tutejszą kommissyą likwidacyjną w skutek Najwyższego rozkazu gabinetowego z d. 4. Lipca r. 1822. (Zbiór praw Nr. 737.) a względem których jednakowoż tak pojedynczi właściciele jako też i ilość pretensyów ich nie są wiadomi. Gdy teraz końcem spłacenia tych kapitałów zależy na wyśledzeniu właścicieli i ustaleniu ich pretensyj, więc wzywają się publicznie wszyscy ci, którzy z dekretów byłej tutejszéj kommissyj likwidacyjnéj ustanawiających rzeczone pretensye i do ugruntowanych na tychże obligacyach prowincyonalnych wygotowanych przez Król. Regencye w Bydgoszczy i w Poznaniu mnienią mieć pretensye do kassy rządowéj, aby takowe zameldowali w przeciągu 6 miesięcy, albo najpóźniéj w terminie na

dzień 22. Kwietnia 1846. r.

zrana o godzinie 11téj przed delegowanym Wnym Rohr, Radzcą Sądu Głównego wyznaczonym w Izbie instrukcyjnéj podpisanego Sądu, gdyż w razie przeciwnym pretensye ich z rzeczonych ustanowień, przyznań i z obligacyów prowincyonalnych umorzone będą i oni z takowemi zostaną wykluczeni.

Bydgoszcz, dnia 12. Sierpnia 1845.

Król. Główny Sąd Ziemiański.
Wydział I.

Wstąpiwszy w urząd kommissarza sprawiedliwości przy Krol. Sądzie Ziemsk. Miejsk. tutejszym, i notaryusza publicznego, donoszę, iż bióro moje się w kamienicy kupca Ur. Braun nad Rynkiem pod Nr. 38. znajduje.

w Rawiczu dnia 5. Stycznia 1846.

Jakobi,
Radzca sprawiedliwości i Notaryusz publiczny.

Kareta piękna i bardzo wygodna, dwa konie i uprząż są do sprzedania przy ulicy Młyńskiéj w domu pod liczbą 18.

LOTERYA.

Tych z Szanownych interessentów, którzy u mnie losy na loteryą biorą, i na których życzenie losy te na bok odłożyłem, wzywam niniejszém, aby je sobie wkrótce odebrali, albowiem przy tak wielkim popycie o losy a małym ich zapasie, zniewolonym byłbym sprzedać odłożone dla nich losy.

Poborca loteryjny Fr. Bielefeld.

Kurs giełdy Berlińskiéj.

Dnia 3 Stycznia 1845.	Stopa prC.	Na pr. kurant papierami.	Na pr. kurant gotowizna
Obligi długu skarbowego . .	$3\frac{1}{2}$	$98\frac{1}{4}$	$97\frac{3}{4}$
Obligi premiów handlu morsk.	—	—	$84\frac{1}{4}$
Obligi Marchii Elekt. i Nowéj	$3\frac{1}{2}$	$96\frac{1}{2}$	96
Obligi miasta Berlina	$3\frac{1}{2}$	$98\frac{1}{2}$	—
„ „ Gdańska w T. .	—	—	—
Listy zastawne Pruss. Zachod.	$3\frac{1}{2}$	—	$96\frac{1}{4}$
„ „ W. X Poznańsk.	4	—	$102\frac{1}{4}$
„ „ dito	$3\frac{1}{2}$	—	$94\frac{3}{4}$
„ „ Pruss. Wschod.	$3\frac{1}{2}$	—	$96\frac{3}{4}$
„ „ Pomorskie . . .	$3\frac{1}{2}$	$97\frac{3}{4}$	$97\frac{1}{4}$
„ „ March. Elek. i N.	$3\frac{1}{2}$	—	$97\frac{3}{4}$
„ „ Szląskie	$3\frac{1}{2}$	—	$97\frac{1}{2}$
dito od rządu garantowane	$3\frac{1}{2}$	$96\frac{1}{4}$	—
Frydrychsdory	—	$13\frac{7}{12}$	$13\frac{1}{12}$
Inne monety złote po 5 tal. .	—	$12\frac{1}{4}$	$11\frac{3}{4}$
Disconto	—	$4\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$
Akcje			
Drogi żel. Berl.-Poczdamskiéj	5	—	—
Obligi upierw. Berl.-Poczdams.	4	—	—
Drogi żel. Magd.-Lipskiéj . .	—	—	—
Obligi upierw. Magd.-Lipskie .	4	—	—
Drogi żel. Berl.-Anhaltskiéj .	—	118	117
Obligi upierw. Berl.-Anhaltskie	4	$99\frac{1}{2}$	—
Drogi żel. Dyssel. Elberfeld.	5	$93\frac{1}{2}$	$92\frac{1}{2}$
Obligi upierw. Dyssel.-Elberf.	4	—	$96\frac{3}{4}$
Drogi żel. Reńskiéj	—	—	$87\frac{1}{2}$
Obligi upierw. Reńskie	4	—	97
Drogi od rządu garantowane.	$3\frac{1}{2}$	—	—
Drogi żel. Górno-Szląskiéj . .	4	109	—
Obligi upierw. Górno-Szląsk.	4	—	—
„ „ dito *Lit. B.* . .	—	—	—
„ „ Berl.-Szcz. *Lit. A.* i *B.*	—	120	—
„ „ Magdeb.-Halberst	4	—	—
Dr. żel. Wrocl.-Szwidn.-Freib.	4	—	—
Obligi upierw. Wroc. Szw.-Fr.	4	—	—
Dr. żel. Bonn-Kolońskiéj . . .	5	—	—
Drogi żel. Dolno-Szląskiéj . .	4	—	—
Obligi upierw. Dolno-Szląskiéj	4	—	$98\frac{3}{4}$